

تغییر روند کاهش نرخ تورم در سال ۱۳۹۶

فهرست مطالب

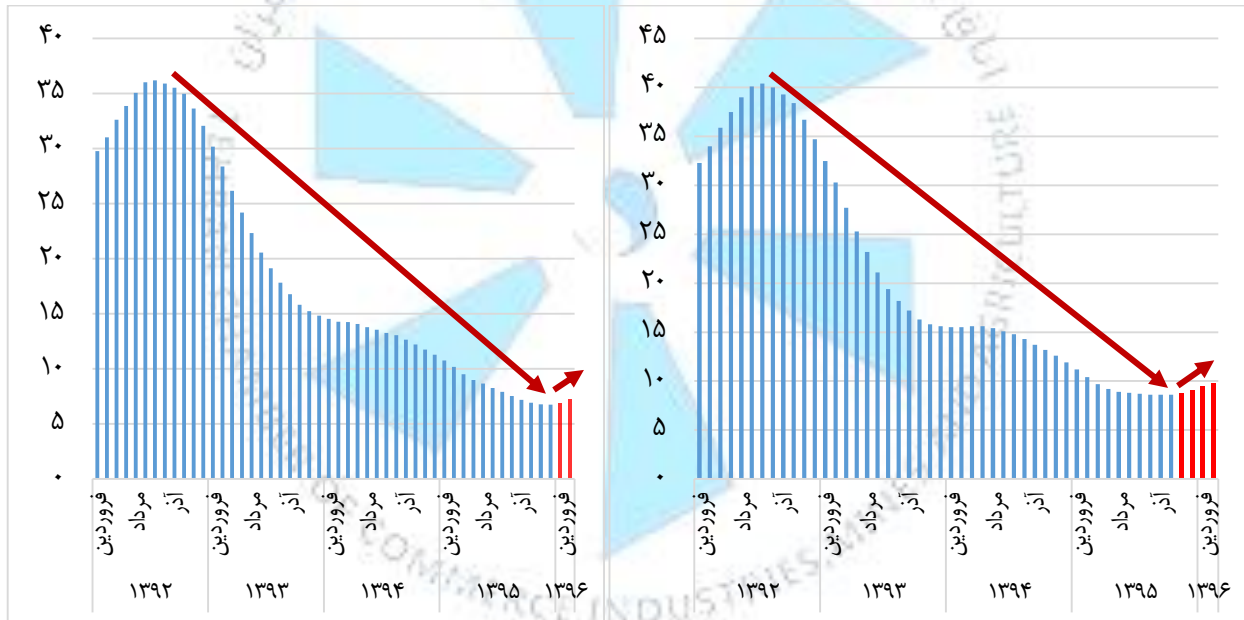
- تحلیل دلایل صعودی شدن نرخ تورم
  - عدم انجام اصلاحات ساختاری پایدار کننده تورم تک رقمی
  - عدم اتخاذ سیاست پولی مناسب
- تحلیل وضعیت نرخ تورم در اردیبهشت ماه ۱۳۹۶
  - شاخص کل بهای کالاها و خدمات مصرفی
  - روند نرخ تورم
  - نرخ تورم کالاهای خوراکی، آشامیدنی و دخانیات
  - نرخ تورم کالاهای غیرخوراکی و خدمات
  - مقایسه نرخ تورم زیر بخش های کالاها و خدمات مصرفی
  - مقایسه نرخ تورم و نرخ تورم بدون اجاره

تحلیل دلایل صعودی شدن نرخ تورم

مطابق با گزارش مرکز آمار ایران، نرخ تورم سالانه منتهی به اردیبهشت ماه ۱۳۹۶ به ۷,۲ درصد رسیده است و شاخص قیمت کالاها و خدمات مناطق شهری نسبت به ماه قبل ۰,۳ واحد درصد افزایش یافته است. از سال ۱۳۹۲ این اولین بار است که روند نزولی نرخ تورم سالانه متوقف شده و تورم مسیر صعودی در پیش گرفته است (شکل ۱).

همچنین بر اساس گزارش بانک مرکزی نیز، شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری ایران در اردیبهشت ۱۳۹۶ در مقایسه با فروردین همین سال با رشد ۰,۲ درصد و در مقایسه با فروردین ۱۳۹۵، ۱۱,۸ درصد افزایش یافت. آمار بانک مرکزی حاکی از این است که نرخ تورم در دوازده ماه منتهی به اردیبهشت ماه ۱۳۹۶ نسبت به دوره مشابه گذشته، معادل ۹,۸ درصد است.

شکل ۱: روند نرخ تورم شهری از فروردین ۱۳۹۲ تا اردیبهشت ۱۳۹۶ (درصد)

منبع داده‌ها: مرکز آمار ایران

منبع داده‌ها: بانک مرکزی

البته با توجه به شرایط اقتصاد کشور صعودی شدن نرخ تورم قابل پیش‌بینی بود^۱. صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی نیز در گزارشات چشم انداز اقتصاد جهانی، افزایش نرخ تورم ایران را در سال ۱۳۹۶ پیش‌بینی کرده‌اند. در بخش اول گزارش دلایل صعودی شدن نرخ تورم مورد بررسی قرار گرفته است.

۱. اتاق تهران نیز احتمال صعودی شدن نرخ تورم را تحت گزارشی با عنوان "الزامات تحقق تورم تک رقمی پایدار" پیش‌بینی کرده بود.

عدم انجام اصلاحات ساختاری پایدار کننده تورم تک رقمی

در سال ۱۳۹۲ دولت جدید با اتخاذ یک برنامه مشخص اقتصادی کاهش تورم را در دستور کار قرار داد که از طریق کنترل انتظارات تورمی، ایجاد ثبات در بازار ارز، ایجاد انضباط نسبی در بودجه و مهم‌تر از همه کنترل پایه پولی، نرخ تورم را کاهش داد.

سیاست کنترل تورم در شرایط رکود تورمی را می‌توان سیاست موفق‌تری ارزیابی کرد. ایجاد رشد اقتصادی ۳ درصدی در سال ۱۳۹۳ نشان داد که دولت همزمان با کنترل تورم توانسته انتظارات تورمی را کنترل کند. چرا که اگر انتظارات تورمی کاهش نیافته بود، انتظار می‌رفت که کاهش نرخ تورم موجب ایجاد رکود در اقتصاد شود.

اگر چه کاهش نرخ تورم به نوبه خود اقدام مطلوبی تلقی می‌گردد، اما برای اینکه کاهش تورم پایدار بماند، لازم است که مجموعه اقداماتی از جمله اصلاحات ساختاری بسیاری در بخش عمومی، نظام بانکی و بازارهای مالی انجام شود و اگر این ساختارها اصلاح نشود، تورم دوباره روند صعودی در پیش خواهد گرفت.

به عنوان مثال اگر ساختار فعلی نظام بانکی اصلاح نشود، فشار زیادی از طریق نظام بانکی به بانک مرکزی وارد می‌شود و بانک مرکزی ممکن است مجبور شود منابع مورد نیاز بانک‌ها را تامین کرده و اضافه برداشت بانک‌ها از بانک مرکزی، موجب ایجاد تورم شود.

البته دولت برنامه‌هایی برای انجام اصلاحات ساختاری در دست داشته است. سال گذشته طرح اصلاح نظام بانکی از سوی دولت ابلاغ شد. اما اجرای این طرح نیازمند منابع مالی قابل توجهی بود که با توجه به کاهش قیمت نفت در سال ۱۳۹۴، برای دولت امکان پذیر نبود. از طرفی، اصلاح ساختار بانکی یک برنامه بین‌قوه‌ای است و باید در سطح سران کشور رخ دهد و نیازمند اتفاق نظر و اجماع در آن سطح است. چون زمانی که قرار باشد اصلاحی در سطح نظام بانکی رخ دهد باید یکسری قوانین و مقررات جدید وضع شود، چرا که قوانینی برای اجرای اصلاح ساختار نیاز هست از جمله قوانین نظارت بر بانکها (کفایت سرمایه، ورشکستگی بانک‌ها و ...) اکنون در قوانین کشور وجود ندارد.

اگر این اصلاحات ساختاری که مطرح شد اجرایی نشود. مسلماً تورم دوباره مسیر صعودی در پیش خواهد گرفت و تمام تلاش‌های صورت گرفته برای کاهش نرخ تورم در سه سال اخیر از بین می‌رود. خصوصاً اینکه نقدینگی طی سال‌های اخیر رشد زیادی داشته و انتظار می‌رود که انتظارات تورمی کمی تحریک شود. لذا برای جلوگیری از این پدیده، در مجموع اصلاحاتی باید در نظام بانکی رخ دهد و هر میزان که اصلاح نظام بانکی با تاخیر مواجه شود نتیجه آن بازگشت تورم است.

عدم اتخاذ سیاست پولی مناسب

یکی از مسائل مهم برای کنترل نرخ تورم، اتخاذ سیاست پولی مناسب است. طی سال‌های اخیر، از سیاست کنترل حجم پول برای کنترل تورم در کشور استفاده شده است. در حالی که در دو دهه اخیر، تضعیف ارتباط میان حجم پول و تقاضای کل در بسیاری از کشورها، موجب شد بانک‌های مرکزی در واکنش به تکانه‌ها، از حجم پول تنها به عنوان یک نماگر استفاده کرده و نرخ بهره کوتاه مدت اسمی را تعدیل کنند.

معاونت بررسی های اقتصادی

در سال ۱۹۹۲ قاعده تیلور^۲ برای کنترل نرخ تورم در بلندمدت و از بین بردن شکاف تولید در کوتاه مدت مطرح شد. این قاعده، ابزار نرخ بهره را نسبت به انحراف تولید و تورم از هدف تعدیل می کند به گونه ای که نوسانات تولید و تورم در اقتصاد به حداقل برسد. قاعده تیلور طبق فرمول زیر ارائه می شود:

$$\dot{i}_t = \pi_t + r_t^* + \alpha_\pi (\pi_t - \pi_t^*) + \alpha_y (y_t - \bar{y}_t)$$

که در این رابطه $\dot{i}_t$ نرخ بهره اسمی کوتاه مدت، π_t نرخ تورم محاسبه شده توسط شاخص تعدیل کننده تولید ناخالص داخلی، π_t^* نرخ تورم هدف، r_t^* نرخ بهره حقیقی در حالت تعادل، y_t لگاریتم تولید ناخالص داخلی حقیقی، $\bar{y}_t$ لگاریتم تولید بالقوه (محاسبه شده توسط خط روند) و $(y_t - \bar{y}_t)$ شکاف تولید، $(\pi_t - \pi_t^*)$ فاصله تورم از تورم هدف و α_π و α_y ضرایب واکنش سیاستی نرخ بهره در پاسخ به انحراف نرخ تورم از تورم هدف و شکاف تولید است.

طبق این رابطه زمانی که اقتصاد وارد رکود می شود، در نتیجه شکاف تولید منفی شده و نرخ بهره کاهش می یابد. کاهش نرخ بهره موجب افزایش سرمایه گذاری و تولید شده و تعادل مجدداً به اقتصاد باز می گردد.

در شرایط فعلی بسیاری از بانک های مرکزی کشورهای جهان از این قاعده استفاده می کنند. البته هر اقتصادی متناسب با شرایط خودش این رابطه را تعدیل می کند. به عنوان مثال بانک مرکزی اروپا به جای شکاف تولید در این رابطه از بیکاری استفاده می کند و متناسب با تغییرات بیکاری، نرخ بهره را افزایش و یا کاهش می دهد.

همچنین نتایج تحقیقات نشان داده که استفاده از این قاعده در کشورهای نوظهور نیز همان منافی را دارد که در تحقیقات و تجارب کشورهای توسعه یافته بدست آمده است. در ایران نیز نتایج یک تحقیق نشان می دهد که در دوره ۱۳۹۱-۱۳۶۹ با استفاده از قاعده تیلور نوسانات تولید واقعی در اقتصاد از ۶٫۲۸ درصد در فصل به ۲٫۸ درصد، میانگین تغییرات نرخ ارز از ۴ درصد به ۰٫۸۲ درصد و تورم از ۴٫۶ درصد در فصل به ۱٫۴ درصد کاهش می یابد.^۳

با استفاده از این قاعده می توان نرخ تورم را با نرخ سود بانکی در مقاطع ماهانه تعدیل کرد و متناسب با کاهش تورم در هر ماه، نرخ سود را نیز کاهش داد. از این طریق نرخ سود و تورم با یکدیگر تعدیل می شوند. فاصله بین این دو متغیر نرخ سود حقیقی است و این نرخ نباید بالا بماند. در این میان آنچه مهم است نحوه کاهش نرخ سود حقیقی است که می باید از طریق عملیات بازار اتفاق افتاده و بر اساس یک قاعده کاهش یابد.

² Taylor rule

^۳. نیلی، مسعود و داودی، محبوبه (۱۳۹۳).

تحلیل وضعیت نرخ تورم در اردیبهشت ماه ۱۳۹۶

شاخص کل بهای کالاها و خدمات مصرفی

- طبق گزارش مرکز آمار ایران، شاخص کل قیمت کالاها و خدمات مصرفی شهری کل کشور (بر مبنای سال ۱۳۹۰=۱۰۰) در اردیبهشت ماه ۱۳۹۶ به عدد ۲۴۴,۴ رسیده است که نسبت به ماه قبل ۰,۲ درصد کاهش و نسبت به ماه مشابه سال قبل (نرخ تورم نقطه به نقطه) ۹,۶ درصد افزایش یافته است.
- شایان ذکر است شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی شهری در اردیبهشت ۱۳۹۵ نیز نسبت به فروردین ۱۳۹۵ حدود ۰,۴ درصد کاهش یافته بود.
- بیشترین رشد ماهانه شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی شهری در یک سال اخیر در فروردین ۱۳۹۶ رخ داده که شاخص مزبور نسبت به اسفند ماه ۱۳۹۶ حدود ۱,۸ درصد افزایش یافته است.
- شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی شهری از فروردین ۱۳۹۵ تا اردیبهشت ۱۳۹۶ به طور متوسط هر ماه ۰,۷ درصد افزایش یافته است.

شکل ۲: روند ماهانه شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی شهری از فروردین ۱۳۹۵ تا اردیبهشت ۱۳۹۶

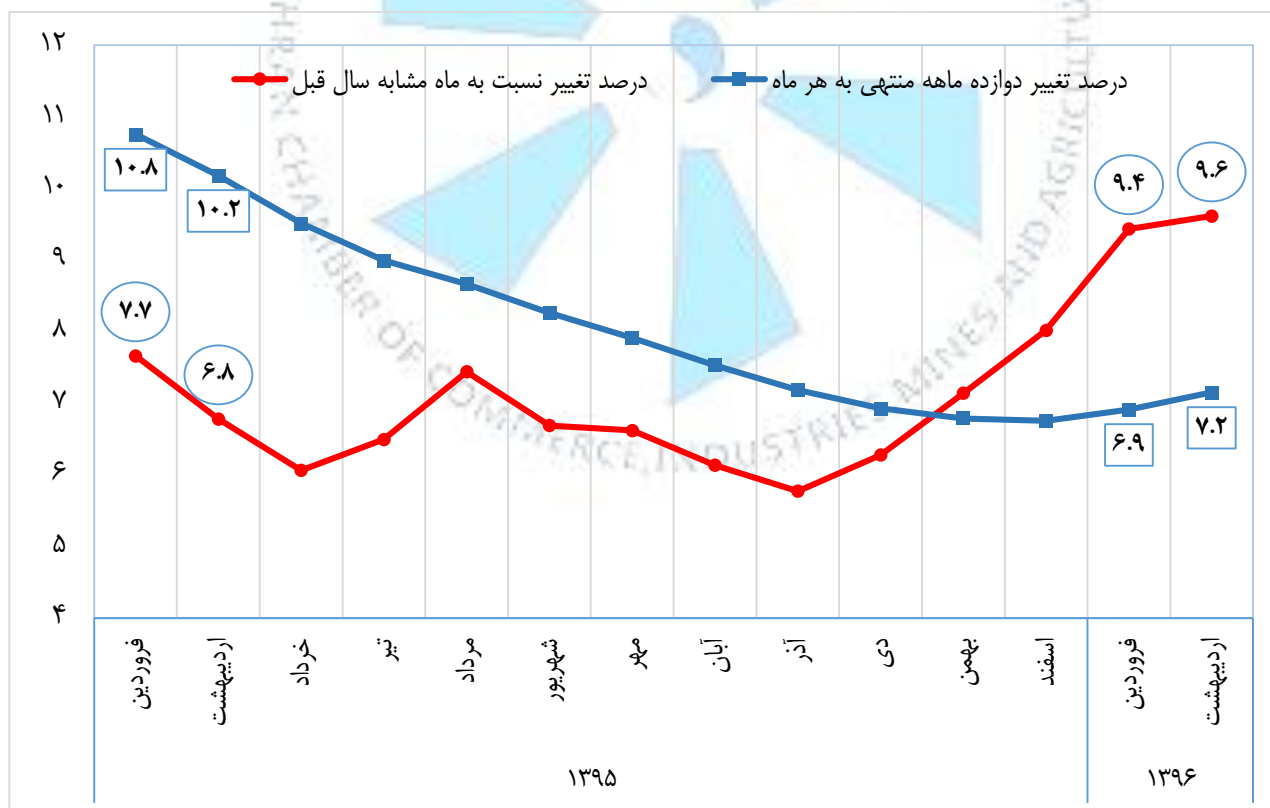

منبع داده‌ها: مرکز آمار ایران

روند نرخ تورم

- نرخ تورم نقطه به نقطه (مقایسه با ماه مشابه سال قبل) در اردیبهشت ماه ۱۳۹۶ به ۹,۶ درصد رسیده که نسبت به ماه پیش ۰,۲ واحد درصد و نسبت به اردیبهشت ماه ۱۳۹۵ حدود ۲,۸ واحد درصد افزایش یافته است. روند تغییرات نرخ تورم نقطه به نقطه از آذرماه سال ۱۳۹۵ روند صعودی به خود گرفته است.
- نرخ تورم میانگین (درصد تغییرات دوازده ماهه منتهی به ماه جاری نسبت به دوره مشابه سال قبل) اردیبهشت ۱۳۹۶ حدود ۷,۲ درصد بوده که نسبت به ماه پیش ۰,۳ واحد درصد افزایش یافته است.
- روند نزولی کاهش نرخ تورم میانگین بعد از سه سال از فرودین ماه سال ۱۳۹۶ معکوس شده است.
- گزارش بانک مرکزی نیز نشان می‌دهد که شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری ایران در اردیبهشت ماه ۱۳۹۶ به عدد ۲۶۶,۱ رسید که نسبت به ماه قبل ۰,۲ درصد افزایش یافت.
- بر اساس گزارش بانک مرکزی، در اردیبهشت ماه ۱۳۹۶، نرخ تورم نقطه به نقطه به ۱۱,۸ درصد و نرخ تورم میانگین به ۹,۸ درصد برسد. با توجه به روند تورم ماهانه طی ماههای اخیر، پیش بینی می‌شود در خرداد ماه ۱۳۹۶ نرخ تورم دو رقمی شود.

شکل ۳: روند ماهانه تغییر شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی شهری از فروردین ۱۳۹۵ تا اردیبهشت ۱۳۹۶ (درصد)

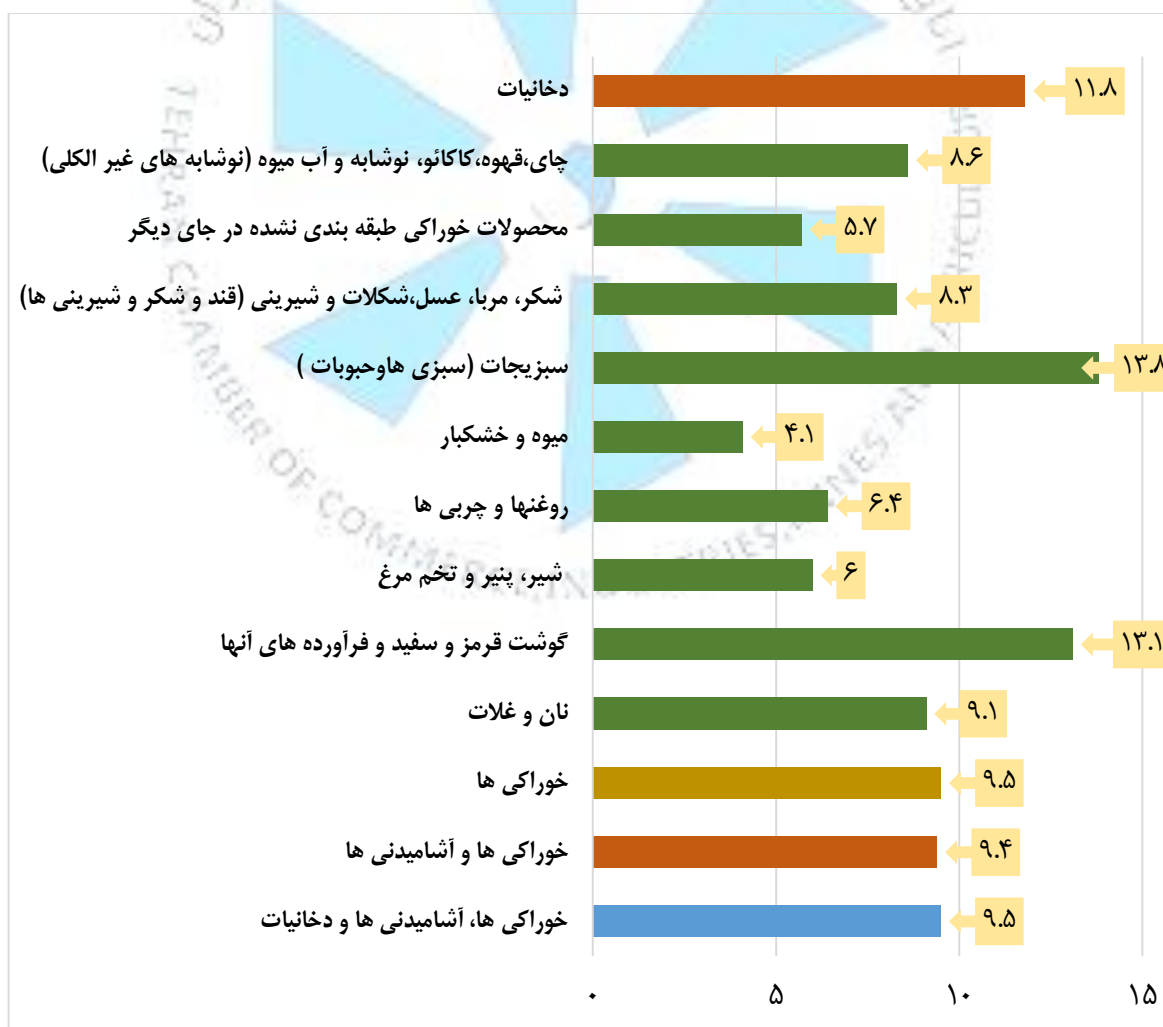

منبع داده‌ها: مرکز آمار ایران

نرخ تورم کالاهای خوراکی، آشامیدنی و دخانیات

- در دوازده ماه منتهی به اردیبهشت ماه ۱۳۹۶ نسبت به دوره مشابه قبل، نرخ تورم کالاهای خوراکی، آشامیدنی و دخانیات ۹,۵ درصد بوده است. طی این مدت دو زیر بخش اصلی یعنی خوراکی ها و آشامیدنی ها و دخانیات به ترتیب رشد ۹,۴ و ۱۱,۸ درصدی را تجربه کرده اند (شکل ۴).
- شایان ذکر است، اهمیت بخش خوراکی ها، آشامیدنی ها و دخانیات در شاخص کل بهای کالاها و خدمات مصرفی شهری ۲۵,۵۵ درصد است.
- کمترین نرخ تورم در کالاهای خوراکی متعلق به میوه و خشکبار با رشد ۴,۱ درصد و بیشترین نرخ متعلق به سبزیجات (سبزی ها و حبوبات) با رشد ۱۳,۸ درصد و انواع گوشت و فرآورده های آن با رشد ۱۳,۱ درصد بوده است.

شکل ۴: نرخ تورم اجزای خوراکی ها، آشامیدنی ها و دخانیات در دوازده ماه منتهی به اردیبهشت ۱۳۹۶ نسبت به دوره مشابه قبل (درصد)

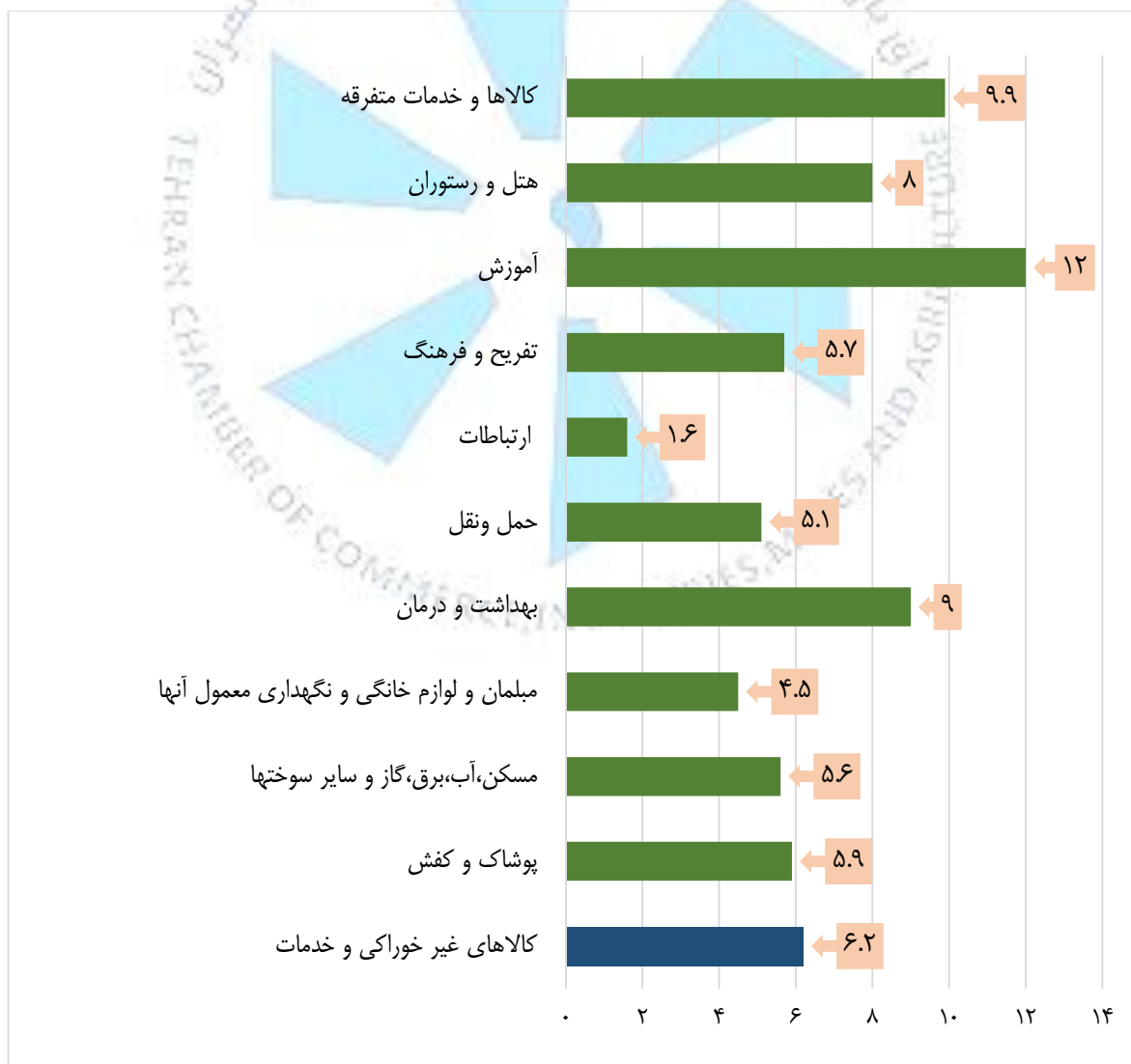

منبع داده ها: مرکز آمار ایران

نرخ تورم کالاهای غیرخوراکی و خدمات

- نرخ تورم کالاهای غیرخوراکی و خدمات در دوازده ماه منتهی به اردیبهشت ۱۳۹۶ نسبت به دوره مشابه قبل ۶,۲ درصد بوده است. این کالاها با ضریب اهمیت ۷۴,۴۵ درصد بخش عمده‌ای از شاخص کل بهای کالاها و خدمات مصرفی شهری را تشکیل می‌دهند.
- نرخ تورم کالاهای غیرخوراکی و خدمات در این دوره ۳,۳ واحد درصد کمتر از نرخ تورم کالاهای خوراکی‌ها، آشامیدنی‌ها و دخانیات بوده است.
- طی این دوره، کمترین نرخ تورم در بین کالاهای غیرخوراکی و خدمات متعلق به ارتباطات با رشد ۱,۶ درصد و بیشترین نرخ رشد متعلق به آموزش با رشد ۱۲ درصد بوده است.

شکل ۵: نرخ تورم اجزای کالاهای غیر خوراکی و خدمات در دوازده ماه منتهی به اردیبهشت ۱۳۹۶ نسبت به دوره مشابه قبل (درصد)

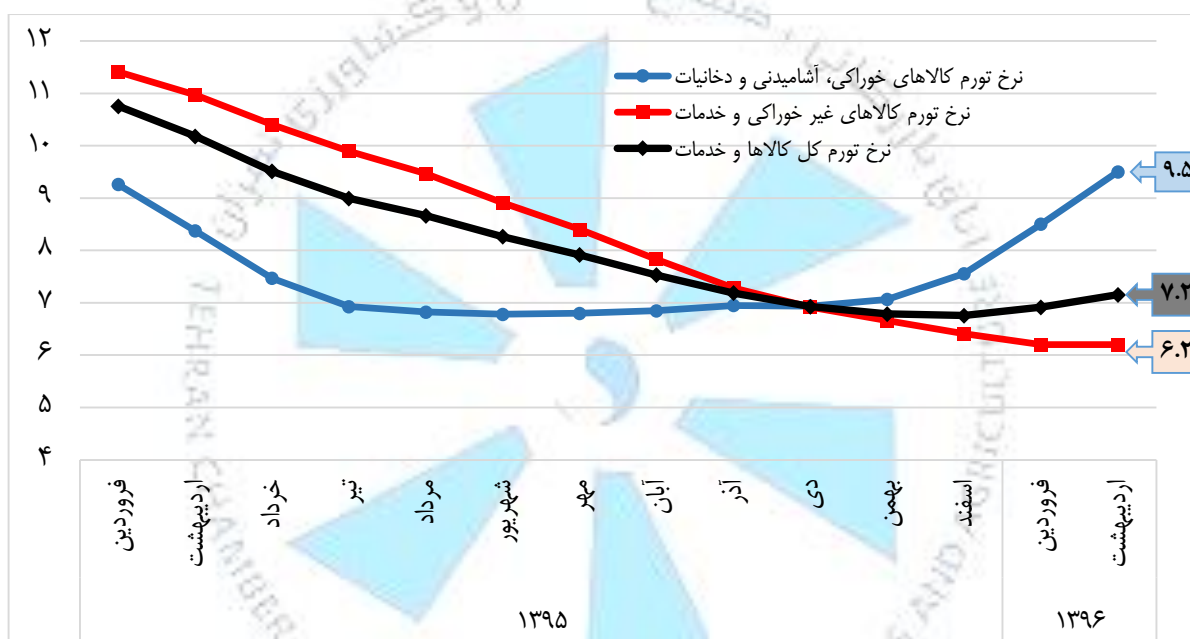
منبع داده‌ها: مرکز آمار ایران

مقایسه نرخ تورم زیر بخش های کالاها و خدمات مصرفی

- روند نزولی نرخ تورم کالاهای خوراکی، آشامیدنی و دخانیات از مرداد ماه ۱۳۹۵ متوقف شده و روند صعودی به خود گرفته و از دی ماه ۱۳۹۵ بیش از نرخ تورم کالاهای غیرخوراکی و خدمات شده است.
- عامل مسلط در تغییر روند نرخ تورم در سال ۱۳۹۶ و صعودی شدن آن، افزایش نرخ تورم کالاهای خوراکی، آشامیدنی و دخانیات بوده است (شکل ۶).
- روند نزولی نرخ تورم کالاهای غیر خوراکی و خدمات تداوم یافته اما از شیب آن کاسته شده است. به طوری که در سال ۱۳۹۶ نرخ تورم این گروه در دو ماه اردیبهشت و فروردین برابر است.

شکل ۶: مقایسه زیر بخش های اقلام شاخص کل در دوازده ماه منتهی به اردیبهشت ۱۳۹۶ نسبت به دوره مشابه قبل (درصد)

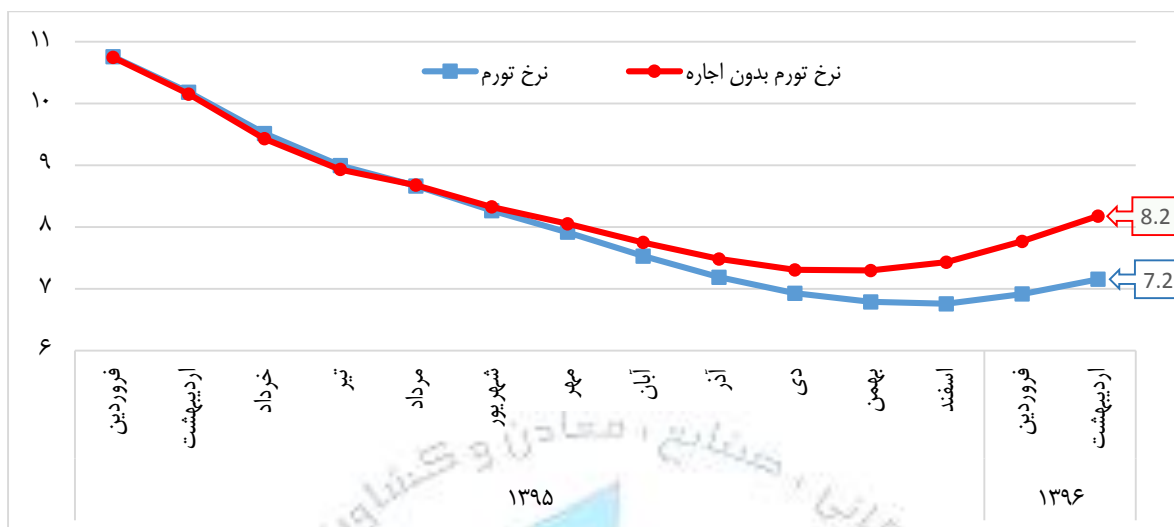
منبع داده ها: مرکز آمار ایران

مقایسه نرخ تورم و نرخ تورم بدون اجاره

- نرخ تورم محاسبه شده از شاخص قیمت بدون اجاره در اردیبهشت ماه ۱۳۹۶ به ۸,۲ درصد رسیده که نسبت به فروردین ۱۳۹۶ معادل ۰,۴ واحد درصد افزایش یافته است.
- در اردیبهشت ماه ۱۳۹۶ نرخ تورم بدون اجاره ۱ درصد از نرخ تورم بیشتر است، که نشان می دهد اگر شاخص قیمت اجاره بهاء در محاسبات نرخ تورم وارد نگردد، نرخ تورم یک واحد درصد افزایش می یابد. با حذف عامل اجاره بها در شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی شهری، مشخص می شود که در واقع صعودی شدن نرخ تورم از دی ماه آغاز شده و طی این مدت اجاره بها یکی از عوامل موثر در جلوگیری از افزایش تورم بوده است (شکل ۷).

معاونت بررسی های اقتصادی

شکل ۷: مقایسه نرخ تورم و نرخ تورم بدون اجاره در دوازده ماه منتهی به اردیبهشت ۱۳۹۶ نسبت به دوره مشابه قبل (درصد)

منبع داده‌ها: مرکز آمار ایران

منابع

بانک مرکزی، "گزارش شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری ایران در اردیبهشت ماه ۱۳۹۶".

تقی نژاد عمران، وحید و بهمن، محمد. "قاعده ی گسترش یافته تیلور: مطالعه موردی ایران ۱۳۸۶-۱۳۵۷". تحقیقات مدل سازی اقتصادی پاییز ۱۳۹۱ شماره ۹.

مدنی زاده، علی، بهادر، علی. بیات، سعید و کرمی، هومن. "اصلاحات ساختاری پایدار کننده تورم یک رقمی در دوران گذار". بیست و پنجمین همایش سیاست‌های همایش سالانه سیاست‌های پولی و ارزی. تهران، ۱۳۹۴.

مرکز آمار ایران، "گزارش شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای شهری کشور از فروردین ماه ۱۳۹۲ الی اردیبهشت ماه ۱۳۹۶".

نوروزی، پیام. "الزامات تحقق تورم تک رقمی پایدار". اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران، تیر ماه ۱۳۹۵.

نیلی، مسعود و داودی، محبوبه. "شبه سازی تصادفی قاعده سیاست پولی در مدل اقتصاد کلان مبتنی بر چسبندگی قیمت ها برای اقتصاد ایران". پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه صنعتی شریف. ۱۳۹۳.

Taylor, John B. "Discretion versus policy rules in practice." In Carnegie-Rochester conference series on public policy, vol. 39, pp. 195-214. North-Holland, 1993.

Taylor, John B. "Using monetary policy rules in emerging market economies." In 75th Anniversary Conference, "Stabilization and Monetary Policy: The International Experience", Bank of Mexico. 2000.

Peersman, Gert, and Frank Smets. "The Taylor rule: a useful monetary policy benchmark for the Euro area?." International Finance 2, no. 1 (1999): 85-116.